

Rondetafelgesprek over wetsvoorstel tot wijziging van de WSOB i.v.m. een zorgplicht voor gemeenten

16 april 2026

Position Paper

Inleiding

Bibliotheken zijn een essentiële maatschappelijke en culturele voorziening en het is belangrijk dat alle inwoners van Nederland binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheekvestiging. Naast de in de wet benoemde functies die een volwaardige bibliotheek vervult, is de bibliotheek een plek waar mensen uit alle bevolkingsgroepen, generaties en economische klassen binnenkomen en elkaar tegen kunnen komen. Gemeenten zien van oudsher het belang van bibliotheken van heel dichtbij. De afname van het aantal bibliotheekvoorzieningen in de afgelopen jaren is dan ook niet het gevolg van onwil maar toe te schrijven aan de jaar op jaar toenemende druk op de gemeentefinanciën. Wij juichen de plannen voor een zorgplicht in het voorliggende wetsvoorstel (36902) tot Wijziging van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB), én de bijbehorende structurele investering daarin, dan ook toe.

Van bevorderingstaak naar zorgplicht

Voor veruit de meeste gemeenten zijn de voorgestelde wetswijzigingen dan ook geen grote verandering, maar meer een steun in de rug. Voor de meeste gemeenten voelde het in stand houden van een volwaardige bibliotheekvoorziening immers al als een zorgplicht. In tijden van grote financiële druk hebben zij de bibliotheek steeds overeind weten te

houden, soms met kunst en vliegwerk. Dat de gemeenten waar dat niet is gelukt door deze wetswijziging, en de voorafgaande specifieke uitkering, geholpen worden om dat gemis te repareren is een mooie stap. Die gemeenten brengen daarmee het voorzieningenniveau voor hun inwoners omhoog.

Waar het gaat om de invulling van deze zorgplicht is het goed dat er in het wetsvoorstel ruimte is gehouden voor de variëteit tussen de 342 gemeenten van ons land. Wat ons betreft moet de wetstekst zo ook worden gelezen. De in artikel 6, eerste lid genoemde 'redelijke afstand' tot een bibliotheekvoorziening varieert met de oppervlakte, de bevolkingsdichtheid en de gebruikelijke vervoersbewegingen binnen een gemeente, of zelfs over de gemeentegrenzen heen.

Het meerjarenplan

Het door het college, na overleg met de lokale bibliotheekorganisatie, vast te stellen meerjarenbeleidsplan is een kansrijk instrument dat gemeenten kan helpen om op basis van hun lokale situatie een solide bibliotheekbeleid te voeren en om nog beter te sturen op de positie van de bibliotheek in het bredere beleid van de gemeente. Bibliotheken krijgen tegelijkertijd door meerjarige afspraken meer ruimte om langjarig beleid te voeren. Wij adviseren de gemeente om gemeenten

bij de vormgeving en invulling ervan de nodige ruimte te bieden zodat het plan een levend en waardevol instrument voor gemeenten en bibliotheken kan worden en niet een verplichte administratieve taak waar verder weinig mee gebeurt. De VNG werkt aan een handreiking voor gemeenten die hen moet stimuleren om, vanuit de eigen lokale situatie, zelf keuzes te maken op welke gebieden hun bibliotheek, naast de vijf kernfuncties, een rol kan spelen in hun maatschappelijk domein. Ook zullen wij ter inspiratie goede voorbeelden van beleidsplannen en de uitvoering daarvan delen met onze leden. Wat betreft het interbestuurlijk toezicht door de provincies is nog wel meer duidelijkheid benodigd, die hopelijk uit de te ontwikkelen AMvB komt. Wij pleiten ervoor om de provincies te stimuleren om de ontwikkelingen en trends die uit de verzamelde meerjarenplannen naar voren komen te gebruiken voor het formuleren van de (ondersteunings)opdracht van de Provinciale Ondersteuningsinstellingen (POI's). Op die manier kan er een feedbackloop ontstaan die innovatie en kwaliteitsverbetering stimuleert.

De bibliotheek op school

De VNG is blij dat de bibliotheek op school (dBos) na 18 jaar eindelijk structureel gemaakt wordt. Het is een bewezen effectieve manier voor de leesbevordering van onze jeugd. Veel gemeenten hebben er de afgelopen jaren aan meegewerkt om deze aanpak van de grond te krijgen. Het is terecht dBos straks ook stevig meegefinancierd wordt vanuit de onderwijsbegroting. Wij adviseren wel om bij de evaluatie van deze wetswijziging, na vijf jaar, aandacht te geven aan de vraag of de gekozen financieringsvorm (deels via een subsidie aan bibliotheken, deels vrij besteedbaar via de scholen) de meest efficiënte en effectieve weg is en of die vorm de integratie van een breed bibliotheekbeleid niet hindert.

Blik op de toekomst (streefwaarden)

De VNG en de VOB hebben, op het verzoek van het ministerie van OCW, streefwaarden ontwikkeld waaraan voldaan dient te worden om te spreken van een volwaardige, toekomstbestendige bibliotheekvoorziening. Deze waarden geven invulling aan de politieke uitspraak van de Tweede Kamer om toegang tot een volwaardige bibliotheekvoorziening voor elke inwoner te garanderen. De waarden dienen als referentiekader voor de gesprekken over het gemeentelijke meerjarenplan voor bibliotheken, om een groeipad te ontwikkelen en om te werken aan het verhogen van de kwaliteit en impact van de bibliotheekvoorziening, passend bij de lokale context. Zij zullen opgenomen worden in de

handreiking bibliotheekbeleid die de VNG ontwikkelt. Gemeenten en bibliotheken kunnen de streefwaarden gebruiken om, binnen de beschikbare financiële kaders, te werken aan het verhogen van de kwaliteit en impact van de bibliotheekvoorziening, passend bij de lokale context.

Hoewel wij blij zijn met extra investering van 60 miljoen die met deze wetgeving gepaard gaat moeten wij ook realiteitszin blijven tonen. De streefwaarden die wij hebben ontwikkeld geven, de naam zegt het al, een niveau aan waar gemeenten over een periode van 5 jaar naartoe willen werken. Gemeenten over de hele breedte geven aan dat dat streefdoel met het huidige financieringsniveau niet bereikt zal worden. Daarvoor zijn, in de loop van de komende vijf jaar, nog verdere investeringen van rijkszijde nodig. De huidige financiële situatie van gemeenten laat het, ondanks de extra investering van € 60 miljoen, vaak niet toe om dit niveau nu al te bereiken. Wij nodigen de staatssecretaris, en de Kamer dan ook uit om met onze ambitie mee te groeien naar een dekkend netwerk van nóg betere, volwaardige en toekomstbestendige bibliotheekvoorzieningen.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

april 2026